

Έμμισθος συνεργάτης

Εισήγηση της Εναλλακτικής Παρέμβασης Δικηγόρων Αθήνας στο ΔΣ του ΔΣΑ (από τον τότε εκπρόσωπό της □ Κώστα Παπαδάκη). Η αίτηση κατατέθηκε ξανά τον επόμενο χρόνο (με αριθ. πρωτ. 6634/13.6.2006), από τον επόμενο εκπρόσωπο της Εναλλακτικής Δημήτρη Σαραφιάνο, □ συζητήθηκε και πάρθηκε η απόφαση του ΔΣ της 4/7/2006 (βλ. στην ίδια κατηγορία).

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το κείμενο αυτό γράφεται στα πλαίσια της συζήτησης που πρόκειται να διεξαχθεί άμεσα στο Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. μετά από την από 28.6.2005 αίτησή μου (αριθμός πρωτοκόλλου Δ.Σ.Α. 6085/28.6.2005) □ σχετικά με τα ελάχιστα όρια μηνιαίων αμοιβών των εμμίσθων συνεργατών και ασκουμένων, που απασχολούνται σε δικηγόρους και δικηγορικές εταιρίες.

Είναι βασισμένο σε παρόμοια εισήγηση που κατέθεσα στις 6.12.1999 στα πλαίσια όμοιας συζήτησης, με στοιχεία επικαιροποίησης.

Τα ερωτήματα που πρέπει να λαμβάνει υπόψη ο σχετικός προβληματισμός πρέπει κατά τη γνώμη μου να είναι (ενδεικτικά) τα ακόλουθα :

- 1) Σε ποιά έκταση και με ποιά μορφή εμφανίζεται το φαινόμενο της έμμισθης συνεργασίας σήμερα και με ποιούς τρόπους διευθετούνται στην πράξη υπό συνθήκες αγοράς οι σχέσεις μεταξύ των μερών.
- 2) Ποιο είναι το εύλογο ύψος του ποσού της μηνιαίας αμοιβής εμμίσθων συνεργατών και δικηγόρων και σε ποιές υπηρεσίες αντιστοιχεί.
- 3) Ποιες άλλες ρυθμίσεις χρειάζεται να θεσπιστούν στις σχέσεις δικηγόρων και συνεργατών.
- 4) Με ποιον τρόπο πρέπει να αμείβονται νομικές υπηρεσίες δικηγόρων προς δικηγόρους μεταξύ των οποίων δεν υφίσταται κατ'ανάγκη η συστέγαση και η σχέση έμμισθης (ή τακτικής) συνεργασίας.
- 5) Πώς αποτιμάται η "εις είδος" παροχή του δικηγόρου - εργοδότη προς τον δικηγόρο - συνεργάτη (γραφείο, υποδομή, βοήθεια προς άσκηση ίδιας δικηγορίας).
- 6) Πώς διασφαλίζεται η εφαρμογή της οποιαδήποτε απόφασης του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. και σε ποιο βαθμό μπορεί να προληφθεί η καταστρατήγησή της.

Στα ερωτήματα αυτά θα προσπαθήσω να δώσω απάντηση. Επιδίωξη του κειμένου είναι να αποτελέσει ερέθισμα προβληματισμού και διαλόγου με σκοπό τον εμπλουτισμό των ρυθμίσεων και τον προσανατολισμό στη λήψη των πιό πρόσφορων αποφάσεων.

2. ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Το θέμα τέθηκε για πρώτη φορά στο συνδικαλιστικό προσκήνιο την περίοδο 1990 - 1991 μετά την επανίδρυση και δραστηριοποίηση της Ένωσης Ασκουμένων και Νέων Δικηγόρων. Από τις δικηγορικές παρατάξεις που μετείχαν στις εκλογές του 1990, μόνο η Εναλλακτική Παρέμβαση έχει σχετική κατεύθυνση στο πρόγραμμά της.

Η δυναμική συμμετοχή των νέων δικηγόρων στις κινητοποιήσεις του χώρου την περίοδο αυτή (αποχή 1991), σε συνδυασμό με τη δραστηριότητα της Ε.Α.Ν.Δ.Α. αναγκάζει το Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. να ασχοληθεί σοβαρά με το ζήτημα.

Αντιμετωπίζεται αρχικά με τρόπο... Ιερής Εξέτασης, ιδίως από παλιούς και παραδοσιακούς συνδικαλιστές, αλλά τελικά υπό την πίεση των παραπάνω ο συνδικαλιστικός οππορτουνισμός κατισχύει της ιδεολογικής καθαρότητας του ιερατείου και έτσι στις **25/2/1992** το Δ.Σ. παίρνει σχεδόν ομόφωνα την πρώτη απόφαση για :

α) Θέσπιση ορίων μηνιαίας αμοιβής δρχ 80.000 για τους έμμισθους συνεργάτες (μη πλήρους απασχόλησης) και 60.000 δρχ για τους ασκούμενους που παρέχουν πραγματικά υπηρεσίες.

β) Ίδρυση υπηρεσίας ελέγχου των σχέσεων συνεργασίας στον Δ.Σ.Α. και τήρηση βιβλίου συνεργασιών.

γ) Πειθαρχική παραπομπή προς επιβολή κυρώσεων στους δικηγόρους εργοδότες που παραβιάζουν την απόφαση.

Στην πράξη, παρά τις προσπάθειες της Ε.Α.Ν.Δ.Α., η απόφαση αυτή ούτε καν δημοσιοποιείται στοιχειωδώς (π.χ. με δημοσίευση στο ΝοΒ) και παραμένει ανενεργή.

Ακολουθεί μία μακρά περίοδος αποχών για το ασφαλιστικό και το φορολογικό (1992, 1993, 1994) που μοιραία επισκιάζει τις εσωτερικές αντιθέσεις στη δικηγορία και στη συνέχεια η ηττοπάθεια και παθητικοποίηση που ακολουθεί δεν αφήνει ιδιαίτερα περιθώρια για επανεμφάνιση του θέματος.

Στο μεταξύ όλες πια σχεδόν οι δικηγορικές παρατάξεις στις εκλογές που ακολουθούν (1993, 1996) περιλαμβάνουν πιά την κατοχύρωση του έμμισθου συνεργάτη στις προγραμματικές τους υποσχέσεις, αλλά μετά τις εκλογές τίποτε.

Το θέμα συζητείται ξανά στο Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. στις **17.4.1997** και αποφασίζεται η αναπροσαρμογή των παραπάνω ποσών στις 150.000 δρχ για τους δικηγόρους συνεργάτες και δρχ 100.000 για τους ασκούμενους.

Μετά από λίγες μέρες, το Δ.Σ. σε νέα συνεδρίασή του στις **19.5.1997** διευκρινίζει ότι το ποσό των 150.000 δρχ εφαρμόζεται σε δικηγόρους "που δεν παρέχουν αποκλειστικά τις υπηρεσίες τους στους δικηγόρους, στους οποίους στεγάζουν τη δική τους επαγγελματική δραστηριότητα", εκτιμώντας ότι οι αποκλειστικής απασχόλησης δικηγόροι προστατεύονται από τις διατάξεις για τους δικηγόρους του δημοσίου (ν. 1093/1980) κατ' ανάλογη εφαρμογή.

Κατά τα λοιπά ακολουθείται η τακτική του 1992, δηλαδή αποσιώπηση της απόφασης και μη υλοποίηση των υπολοίπων (ίδρυση γραφείου κλπ).

Και φτάνουμε στη συνεδρίαση της **21/6/1999**, όπου ο κ. Ρουπακιώτης, που έχει θέσει το ζήτημα στην Η.Δ. προτείνει την αναπροσαρμογή των ορίων στις 200.000 και 150.000 αντίστοιχα. Επικρατεί η, έστω και από διαφορετικές αφετηρίες, άποψη της **ουσιαστικής επανεξέτασης** του θέματος στο σύνολό του και εφ' όλης της ύλης και έτσι το θέμα παραπέμπεται στην επιτροπή αυτή.

Ακολουθεί η συνεδρίαση της **16/10/2000** χωρίς να μεσολαβήσει εισήγηση της επιτροπής που ορίστηκε (ήταν τετραμελής, από τους οποίους οι δύο: Δ. Φίλης, Γ. Μπούρας, ήταν εξ αρχής αντίθετοι στο αίτημα, οπότε μετά την καταγραφή της διαφωνίας έπαυσε κάθε λειτουργία), οπότε και λαμβάνεται άλλη μία απόφαση για αναπροσαρμογή των παραπάνω ποσών στις **200.000 δρχ** για τους δικηγόρους συνεργάτες και **150.000** για τους ασκούμενους.

Οι αποφάσεις ελήφθησαν, η πρώτη με ψήφους 15 υπέρ και 5 λευκά (μεταξύ των οποίων και οι σύμβουλοι κ.κ. Γαλετσέλης, Κοκκινάκης και Βερβεσός) και η δεύτερη (για τους ασκούμενους) με ψήφους 10 υπέρ, 3 υπέρ μιάς πρότασης κλιμάκωσης αποδοχών, 1 κατά και 2 αποχών (απείχαν με δήλωση οι σύμβουλοι κ.κ. Γαλετσέλης, Κοκκινάκης).

Τέλος, επί θητείας Παξινού (**24/9/2002**), λαμβάνεται μία ακόμη απόφαση αναπροσαρμογής στα **700 ΕΥΡΩ** για τους δικηγόρους συνεργάτες και **450 ΕΥΡΩ** για τους ασκούμενους. Αυτή ισχύει μέχρι σήμερα.

Διατυπώνεται μάλιστα ρητά στην απόφαση ότι στους δικηγόρους με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση ισχύει ο ν. 1093/1980.

Κατά τα λοιπά ακολουθείται η ίδια τακτική, δηλαδή αποσιώπηση της απόφασης και μη υλοποίηση των υπολοίπων (ίδρυση γραφείου κλπ).

Στα χρόνια που ακολουθούν, το αίτημα υιοθετείται με τη μία η την άλλη διατύπωση ρητά πια από όλες τις παρατάξεις στις τελευταίες εκλογές του 2005 (όταν ακόμη και το 2002 δεν υπάρχει στο πρόγραμμα της «Δ.Α.Σ. - Μαχόμενοι Δικηγόροι»), έχει όμως εγκαταλειφθεί από την «Ένωση Ασκουμένων και Νέων Δικηγόρων», η οποία προσανατολίζεται στο φιάσκο του αναδιανεμητικού λογαριασμού.

3. Ε Π Ι Τ Η Σ Ι Ο Υ Σ Ι Α Σ

1) Σε ποιά έκταση και με ποιά μορφή εμφανίζεται το φαινόμενο της έμμισθης συνεργασίας σήμερα και με ποιούς τρόπους διευθετούνται υπό συνθήκες αγοράς οι σχέσεις μεταξύ των μερών

Δεν υπάρχει **πουθενά ακριβής καταγραφή** και στατιστική επεξεργασία ασφαλής για τον σχηματισμό συνολικής εικόνας. Οι ετήσιες δηλώσεις προς τον ΔΣΑ δεν αναφέρουν την πραγματικότητα. Το ιδεολόγημα του ελεύθερου επαγγελματία και ακόμα περισσότερο η αίσθηση κύρους του δικηγόρου, που χρόνια και ενσάρκωνε και συμβόλιζε το όνειρο της κοινωνικής ανόδου πολλών γενεών, σε συνδυασμό με τη μικροαστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας εμποδίζει τον δικηγόρο συνεργάτη να πιστέψει ότι είναι υπάλληλος για να διεκδικήσει και τα αντίστοιχα δικαιώματα. Ενώ και η επαγγελματική ανασφάλεια τον κάνει και όταν ακόμη το νοιώθει να το αποσιωπά. Το κάθε γραφείο κρύβει το μυστικό του. Έτσι αναγκαστικά θα πρέπει κανείς να σχηματίσει εικόνα με βάση τις προσωπικές τους γνώσεις, το αισθητήριο, τα μηνύματα της πιάτσας

και τα διδάγματα της κοινής πείρας.

Είναι γεγονός ότι το τοπίο φαίνεται να αλλάζει από τη δεκαετία του 1980. Αλλάζει κύρια ο τρόπος δικηγορίας. **Η " εφ' όλης της ύλης" δικηγορία και μαζί της η ατομική δικηγορία** (τουλάχιστον στην Αθήνα με τον πολλαπλάσιο συντελεστή της καθημερινής ταλαιπωρίας) **φθίνει**. Ο μεμονωμένος δικηγόρος πλέον ούτε κατέχει το σύνολο του γνωστικού αντικειμένου της δικηγορίας, ούτε μπορεί να ανταποκριθεί στις καθημερινές εξωτερικές ανάγκες. Η εργασία του συνεργάτη γίνεται αναγκαία. Οι σχέσεις συστέγασης - αλληλοεξυπηρέτησης και άτυπης εταιρίας κερδίζουν έδαφος σε ένα μεγάλο αριθμό νέων ιδίως δικηγόρων που ξεκινούν τη δικηγορία.

Ο **εμπειρισμός** στη δικηγορία σταδιακά δίνει τη θέση του στην εξειδίκευση και τον καταμερισμό και αυτό αποδυναμώνει κάπως την δασκαλιστική θέση του δικηγόρου - εργοδότη απέναντι στον συνεργάτη. Εμφανίζονται και άλλου είδους μορφές εξωτερικής συνεργασίας χωρίς τα στοιχεία της συστέγασης και της τακτικότητας, κατ' αποκοπή, όπως συμβαίνει γενικά και σε άλλες επαγγελματικές σχέσεις (π.χ. σύνταξη δικογράφων).

Από την άλλη πλευρά πληθαίνουν τα εξειδικευμένα δικηγορικά **γραφεία - επιχειρήσεις** με κάθετο καταμερισμό εργασίας, στον οποίο οι συνεργάτες δικηγόροι είναι σχεδόν αποκλειστικά υπάλληλοι, είτε ασκώντας καθήκοντα δικηγόρου, είτε καθήκοντα υπαλλήλου γραφείου (εσωτερικά και εξωτερικά), με δεδομένη την **έλλειψη** στην Ελλάδα **εξειδικευμένων υπαλλήλων** νομικών γραφείων.

Τελικά ένας σημαντικός αριθμός δικηγόρων και ασκουμένων απασχολείται υπό συνθήκες εξαρτημένης εργασίας (η κατασκευή της δήθεν σχέσης έμμισθης εντολής ως νομικού χαρακτηρισμού των πραγματικών σχέσεων είναι επίσης ένα ιδεολόγημα του συνδικαλισμού της υποκρισίας για να συγκαλύπτει και να θολώνει την πραγματικότητα και θεωρώ περιττή τη νομική ανάλυση της διάκρισης ανάμεσα στο ένα και το άλλο μιάς και το κείμενο απευθύνεται σε νομικούς) χωρίς οι εργασιακές του σχέσεις να προστατεύονται και να ρυθμίζονται από οποιονδήποτε άλλον παράγοντα πλην του παράγοντα της αγοράς. Επιπλέον, η ρευστότητα και **αναντιστοιχία** στις σχέσεις **δικηγόρων και εντολέων**, τις αμειβόμενες εργασίες, το είδος της δικηγορικής ύλης, το ύψος των αμοιβών και την οριοθέτηση των παρεχομένων στους εντολείς υπηρεσιών είναι ένας πρόσθετος παράγοντας που **μετακυλιέται** στις σχέσεις δικηγόρων και συνεργατών.

Ο παράγοντας της αγοράς συχνά επιβάλλει εξ ολοκλήρου (η σχεδόν εξ ολοκλήρου) απλήρωτη εργασία για τους ασκούμενους και χαμηλούς χαμηλότερους των 600 ΕΥΡΩ μισθούς για δικηγόρους και άλλοτε (όχι πάντα τακτικά) μερίδιο αμοιβής στην υπόθεση που χειρίζονται.

Είναι λοιπόν αναγκαία η παρέμβαση του συνδικαλιστικού οργάνου των δικηγόρων και των ασκουμένων για να ενισχυθεί ο συσχετισμός των κατηγοριών αυτών απέναντι στην αναμφισβήτητη θέση ισχύος των εργοδοτών τους στην αγορά.

Ιδίως μάλιστα στη σημερινή συγκυρία, όπου η αναμενόμενη αύξηση των δικηγορικών εταιριών, λόγω της κεφαλαιουχικής ασυδοσίας που τους παρέχει το Π.Δ. 81/2005, θα δημιουργήσει αντιστοιχο στρατό «δικηγόρων - συνεργατών», αποκλειστικής απασχόλησης με συμβατικά αποκλεισμένο το δικαίωμα άσκησης ίδιας δικηγορίας και με καταστρατηγημένο το δικαίωμα απόληψης των ελαχίστων ορίων αποδοχών τους.

4. Η Π Κ Α Τ Ε Υ Θ Υ Ν Σ Η

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίο να διευκρινισθεί ότι η δικηγορική **υπαλληλοποίηση** είναι μία **πραγματικότητα και όχι στόχος μας**. Η διευκρίνηση γίνεται γιατί υπάρχει (μεταξύ των άλλων) μία κριτική που ασκείται σε όσους βλέπουμε τα πράγματα από τη σκοπιά αυτή ότι έχουμε την πρόθεση της υπαλληλοποίησης ή ότι την υπηρετούμε κατ'αποτέλεσμα. Η **κριτική** αυτή, ένα από τα διάφορα άλλοθι όσων είναι αντίθετοι στην κατοχύρωση του έμμισθου συνεργάτη, □ δεν είναι μόνο αβάσιμη, αλλά είναι και προφανώς **ψευδής**.

Είναι σαν να χρεώνει κανείς σε έναν αριστερό ότι επιδιώκει τη διαίωνιση των αστικών σχέσεων εργασίας επειδή αγωνίζεται για καλύτερο μεροκάματο των εργατών.

Αντίθετα **εκείνοι που τάσσονται ενάντια** στην κατοχύρωση του έμμισθου συνεργάτη είναι εκείνοι που **δημιουργούν προϋποθέσεις υπαλληλοποίησης** και μάλιστα άνευ όρων, αφήνοντας ανυπεράσπιστους τους συνεργάτες.

α) Στόχος λοιπόν και όραμα δεν είναι η υπαλληλοποίηση, αλλά η κατεύθυνση της **ισότιμης συλλογικής συνεργατικής λειτουργίας** που σταδιακά καθίσταται αναγκαία ως τρόπος άσκησης της δικηγορίας.

Ενας διορατικός δικηγορικός συνδικαλισμός θα έπρεπε να αναζητά τρόπους παροχής κινήτρων για τη δημιουργία τέτοιων γραφείων. Με **οριζόντιους** και όχι κάθετους καταμερισμούς και με αλληλοεξυπηρέτηση, με τη δυνατότητα μείωσης του κόστους υποδομής και τη δυνατότητα μετακύλισης των βοηθητικών και διεκπεραιωτικών εσωτερικών και εξωτερικών εργασιών σε απλούς υπαλλήλους.

Είναι φυσικό όσοι δεν αντιλαμβάνονται την προοπτική αυτή της εξέλιξης της δικηγορίας να θεωρούν την σχέση της συνεργασίας παροδική, μέχρι ο νέος να σταθεί στα πόδια του και να ανοίξει το δικό του γραφείο, όπου θα συνεχίσει αυτοδύναμα, αργότερα θα προσλάβει έναν συνεργάτη, που και αυτός όταν θα μεγαλώσει θα κάνει το ίδιο κλπ.

Αρκετοί παλιοί ιδίως συνάδελφοι, που έζησαν τη δικηγορία έτσι εξελισσόμενη όλα αυτά τα χρόνια και θεωρούν ότι έτσι θα συνεχίζεται και στο μέλλον, θεωρούν φαινόμενο παροδικό τη συνεργασία και εύλογα βρίσκουν αδιανόητη κάθε συζήτηση για την κατοχύρωση.

Αδυνατούν όμως να αντιληφθούν ότι η συνεργασία δεν είναι παροδική πλέον για όλους. Ενας ολοένα αυξανόμενος αριθμός δικηγόρων θα αρχίζει και θα τελειώνει την καριέρα του ως "συνεργάτης". Και όχι συνεργάτης μόνο εργοδοτών αναξιοπαθόντων μικρομεσαίων ταλαίπωρων μαχόμενων, αλλά και συλλογικών γραφείων και μεγαλοδικηγόρων κλπ.

β) Ούτε για την άσκηση ο στόχος μας είναι να διατηρηθεί το σημερινό άθλιο καθεστώς. Θέσεις μας, εκφρασμένες δημόσια πριν μία δεκαετία για την άσκηση είναι:

Κατάργηση της άσκησης.

Αναζήτηση άλλων μορφών επαγγελματικής κατάρτισης στην **κατεύθυνση της απεμπλοκής** του

ασκούμενου από την οικονομική και επαγγελματική του εξάρτηση από τον δικηγόρο που ασκείται και της **αναγνώρισης εργασιακών δικαιωμάτων** στους αποφοίτους Νομικής.

Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι μέχρι τότε οι ασκούμενοι και οι συνεργάτες δικηγόροι πρέπει να αφεθούν στην τύχη τους (άλλως στην αγορά). Άμεσα μέτρα λοιπόν :

- **Νομοθετική καθιέρωση** ελαχίστου υποχρεωτικού ορίου αμοιβής για τους πράγματι εργαζόμενους ασκούμενους σε ποσό που να ανταποκρίνεται στα σημερινά επίπεδα αναγκών και παραπέρα ετήσια αναπροσαρμογή του. Θέσπιση ανάλογης ασφαλιστικής κάλυψης.

- **Δημοσιοποίηση** του παραπάνω μέτρου, με υπόμνηση των πειθαρχικών συνεπειών για όσους δεν σέβονται την εργασία των ασκουμένων συναδέλφων τους, και λήψη κάθε άλλου μέτρου για την τήρηση των παραπάνω ρυθμίσεων. Λειτουργία του γραφείου συνεργασιών στον ΔΣΑ με σκοπό την εξεύρεση εργασίας σε ασκούμενους, την κατάρτιση εγγράφων συμβάσεων, την καταγραφή των σχέσεων έμμισθης συνεργασίας και την εποπτεία της τήρησης της δεοντολογίας και των υποχρεώσεων των μερών.

- Θέσπιση δυνατότητας αυτόνομης παράστασης όπου δεν είναι υποχρεωτική η παράσταση δικηγόρου (π.χ. εργατικά) καθώς και στα Ειρηνοδικεία, Πταισματοδικεία.

- Θέσπιση δυνατότητας παράστασης στα πρωτοβάθμια Δικαστήρια με εξουσιοδότηση του δικηγόρου που ασκούνται.

Και πάντως, οι ασκούμενοι χρειάζονται **λύσεις και όχι σεμινάρια**.

2) Ποιο είναι το **εύλογο ύψος** του ποσού της μηνιαίας **αμοιβής** εμμίσθων συνεργατών και δικηγόρων και **σε ποιές υπηρεσίες αντιστοιχεί**

□ Και πώς αποτιμάται η "εις είδος" παροχή του δικηγόρου - εργοδότη προς τον δικηγόρο - συνεργάτη (γραφείο, υποδομή, βοήθεια προς άσκηση ίδιας δικηγορίας

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 1

Σήμερα (από **1.9.2005**) το κατώτερο ημερομίσθιο του **ανειδίκευτου εργάτη** ανέρχεται σε 26,41 ΕΥΡΩ (26,41 X 25 = **660 ΕΥΡΩ** σε μηνιαία βάση),□ ενώ ο κατώτερος μηνιαίος **μισθός υπαλλήλου** σε **591,18 ΕΥΡΩ** με βάση την ισχύουσα από 24.5.2004 Ε.Γ.Σ.Σ.Ε (Π.Κ. 16/28.5.2004). Τα ποσά αυτά είναι μικτά.

Ενώ ακόμη και η Γ.Σ.Ε.Ε. διεκδικεί ελάχιστο μισθό 1.200 ΕΥΡΩ.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 2

Για τους εργαζομένους στα δικηγορικά γραφεία Αθηνών, Πειραιώς και Θεσσαλονίκης κατισχύει η υπ. αριθμ. **34/2005** διαιτητική απόφαση Ο.Μ.Ε.Δ. σύμφωνα με την οποία ο κατώτερος μηνιαίος **μισθός** από **1.9.2005** ανέρχεται σε **600,35 ΕΥΡΩ** πλέον επιδομάτων, μεταξύ των οποίων του επιστημονικού επιδόματος **18%** (108,06 ΕΥΡΩ τουλάχιστον) που δικαιούται κάθε **πτυχιούχος**

A.E.I.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 3

Ακόμη πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο χαμηλότερος μηνιαίος μισθός δικηγόρου έμμισθου στο Δημόσιο (π.χ. παρά Πρωτοδικαίς, χωρίς οικογενειακά βάρη και προϋπηρεσία) ανέρχεται από 1/1/2005 σε **1.094 ΕΥΡΩ**, αντίστοιχα για τον Παρ Εφέταις **1.343** και για τον παρ Αρείω Πάγω **1.593** ΕΥΡΩ (με τον συνυπολογισμό του κινήτρου απόδοσης 150 ΕΥΡΩ). Οι υψηλότεροι ξεκινούν αντίστοιχα από τα 1.212, 1461 και 1711 ΕΥΡΩ. Και σε ετήσια βάση πολλαπλασιάζονται επί 14.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 4

Επίσης, η ελάχιστη **μηνιαία** ασφαλιστική επιβάρυνση ενός δικηγόρου για τις εισφορές στα Τ.Ν. Κ.Ε.Α.Δ. και Τ.Π.Δ.Α. ξεκινά, με τις διαφορές κλιμακώσεις, από **200 ΕΥΡΩ**.

Τα ποσά αυτά στηρίζονται στην ανακοίνωση του Τ.Ν. και Τ.Π.Δ.Α. για τις εισφορές έτους 2004 αφού οι νέες εισφορές δεν έχουν ακόμη ανακοινωθεί.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 5

Η κατάσταση στην αγορά εργασίας και οι «υποκειμενικές συνθήκες».

Εδώ δεν απαιτείται επεξήγηση.

Ακολουθώντας την από το 1992 κατά συνδικαλιστική παράδοση αναγωγή της αξίας παροχής των διαφόρων κατ είδος παρεχομένων από τον εργοδότη δικηγόρο, όπως η παροχή του γραφείου και της υποδομής του (βιβλιοθήκης, χώρων, τεχνικής υποδομής) για ίδια άσκηση δικηγορίας στο **30%** των αποδοχών αυτών, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι οι μηνιαίες ελάχιστες αποδοχές του έμμισθου συνεργάτη δικηγόρου που του χορηγούνται σε χρήμα, *εφόσον αυτοί δεν παρέχουν αποκλειστικά τις υπηρεσίες τους στον δικηγόρο που στεγάζουν τη δική τους επαγγελματική δραστηριότητα και εφόσον τους χορηγούνται και οι παραπάνω μη χρηματικές παροχές*, δεν πρέπει να υπολείπονται του 70% των αποδοχών που θα έπαιρναν ως έμμισθοι στον δημόσιο τομέα, ανάλογα με τα προσόντα και τα κριτήρια που εκεί αναγνωρίζονται, και σε κάθε περίπτωση του ποσού των **1.000 ΕΥΡΩ μηνιαία** που είναι το κατά τα παραπάνω ελάχιστο

Το ποσό αυτό πρέπει να αντιστοιχεί σε όχι περισσότερες από επτά (**7**) ώρες παροχής εργασίας την ημέρα ή τριάντα πέντε (**35**) την εβδομάδα.

Για όσους έχουν συμφωνήσει να παρέχουν υπηρεσίες για λιγότερες ημέρες ή ώρες ανά εβδομάδα, η αμοιβή τους να είναι ανάλογα μειωμένη, εφόσον όμως έχει προϋπάρξει γραπτή συμφωνία βέβαιης χρονολογίας (με υποχρεωτική κατάθεσή της στον Δ.Σ.Α.) σχετικά με τη μειωμένη απασχόληση, όπως απαιτείται το ίδιο και στην εργατική νομοθεσία.

Ακόμη, το ελάχιστο αυτό όριο θα πρέπει να αυξάνεται όταν συντρέχουν οι όροι της επόμενης ενότητας, όταν δηλαδή οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι εκείνες που αναφέρονται σε αυτήν, οπότε και το ελάχιστο μηνιαίο ποσό αναπροσαρμόζεται στα αντίστοιχα όρια.

Για τους **ασκούμενους** τα κριτήρια είναι διαφορετικά, όμως και εκείνοι δεν είναι δυνατό να υπολείπονται, όταν πράγματι εργάζονται και δεν ασκούνται τυπικά και μόνο για να περάσει ο χρόνος, των κατώτερων μηνιαίων αποδοχών της ΕΓΣΣΕ, όταν μάλιστα εμπίπτουν τα ίδια ασυμβίβαστα (άρθρα 61 επ. Κώδικα περί δικηγόρων) με τους δικηγόρους, κατ ουσίαν δηλαδή τους απαγορεύεται να έχουν οποιαδήποτε άλλη εργασία. **Προτείνω** το ποσό των **750 ΕΥΡΩ** μηνιαία.

Τέλος, το είδος των υπηρεσιών που υποχρεούνται να παρέχουν οι συνεργάτες δικηγόροι θα πρέπει να υπακούει στους περιορισμούς του κώδικα δεοντολογίας (**άρθρα 33, 34**) και ιδίως δεν είναι δυνατό να εκτείνεται και σε εξωδικηγορικά καθήκοντα.

Αλλά βέβαια, ο γράφων τουλάχιστον δεν έχει την αυταπάτη ότι ο δικηγόρος εργοδότης θα πληρώνει τον ασκούμενο ή τον συνεργάτη για να τους καθιστά "νομικούς μελετητές", ενώ ο ίδιος θα τρέχει.

2α) Η ιδιομορφία των δικηγορικών εταιριών και των συνεργατών - «εταίρων τους»

Με το **Π.Δ. 81/2005** τροποποιήθηκε άρδην το νομικό καθεστώς των δικηγορικών εταιριών (βλ. σχετικά την από αίτηση - εισήγησή μου στο Δ.Σ. του Δ.Σ.Α, το οποίο δεν την συζήτησε).

Μεταξύ άλλων επιτράπηκε η θέσπιση κεφαλαιουχικών κριτηρίων στον προσδιορισμό των μερίδων επί των κερδών (άρθρα **10, 25**), ενώ άνοιξε ένα σημαντικό παράθυρο για «συνεταιροποίηση» συνεργατών, με δυνατότητα καταστρατήγησης της ελάχιστης μηνιαίας αντιμισθίας τους, αφού την εξαρτά από τον όρο να μην υπερβαίνει αυτή το υποδεκαπλάσιο των εταιρικών κερδών του αντίστοιχου έτους (άρθρο **26 παρ. 2**).

Επίσης, με το άρθρο **28 ορίζεται τριετής η ελάχιστη υποχρεωτική διάρκεια** της εταιρίας, ενώ με το άρθρο **11** απαγορεύεται η άσκηση ατομικής δικηγορίας από εταίρους δικηγόρους (ταξική ειρωνεία: Δεν απαγορεύεται η παροχή νομικών υπηρεσιών επί παγία αντιμισθία σε ν.π. από εταίρο δικηγόρο).

Ετσι λοιπόν, εκτός από την αυτονόητη κατοχύρωση των δικηγόρων και ασκούμενων - συνεργατών δικηγορικών εταιριών σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, θα πρέπει να γίνει ρητή αναφορά και στην υποχρέωση **πλήρους ανταμοιβής των φερομένων ως εταίρων δικηγόρων** και μάλιστα **χωρίς καμμία έκπτωση** της αξίας των εις είδος παροχών, αφού τους απαγορεύεται η άσκηση ίδιας δικηγορίας, χωρίς φυσικά τον συσχετισμό της αμοιβής τους με τα κέρδη της εταιρίας.

Πολύ δε μάλλον, εφόσον, λαμβάνοντας υπόψη και τη μείωση του απαιτούμενου για τη σύσταση εταιρίας αριθμού εταίρων από πέντε σε δύο (άρθρο **1**) αναμένεται και ήδη παρατηρείται αυξητική κινητικότητα στη σύσταση δικηγορικών εταιριών μετά τη θέσπιση του Π.Δ. 81/2005.

3) Με ποιον τρόπο πρέπει να αμείβονται νομικές υπηρεσίες δικηγόρων προς δικηγόρους μεταξύ των οποίων δεν υφίσταται κατ ανάγκην η συστέγασση και η σχέση έμμισθης (ή τακτικής) συνεργασίας.

Εδώ εντάσσεται κατά κύριο λόγο η **κατ' αποκοπή** (φασόν) συνεργασία), συνήθως σύνταξη δικογράφων ή εξ ολοκλήρου χειρισμός υποθέσεων ή παραστάσεις στα δικαστήρια.

Η αυξανόμενη έκταση της μορφής αυτής συνεργασιών για τους λόγους που αναφέρθηκαν οδηγεί στην ανάγκη κατοχύρωσης και αυτών των υπηρεσιών.

Τα ελάχιστα όρια αμοιβών δεν μπορούν να υπολείπονται εκείνων που προβλέπει ο **κώδικας** περί **δικηγόρων** (άρθρα 100 επ). Τα όρια αυτά είναι συνήθως ποσοστιαία επί του οικονομικού αντικειμένου της υπόθεσης (π.χ. αμοιβή για τη σύνταξη αγωγής 2%). Αφού όμως μειωθούν κατά την εύλογη αναλογία των λειτουργικών εξόδων (πάγιων και μη) της υπόθεσης, αφού δεν επιβαρύνεται με αυτά ο συντάκτης του δικογράφου, αλλά αυτός που του ανέθεσε τη σχετική εργασία. Η αναλογία αυτή δεν μπορεί να υπερβαίνει το 30% και θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο όταν η κατά τα παραπάνω νόμιμη αμοιβή υπερβαίνει κάποιο εύλογο όριο.

Ούτε είναι δυνατό να υπολείπονται του ποσού που λαμβάνεται υπ. όψη για τον τεκμαρτό προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος του δικηγόρου (π.χ. αν πρόκειται για παραστάσεις σε δικαστήρια).

Όταν **δικηγόρος συνεργάτης** παρέχει υπηρεσίες όπως οι παραπάνω και με βάση αυτές δικαιούται **υψηλότερο ποσό** μηνιαίας αμοιβής από το προβλεπόμενο στην προηγούμενη ενότητα, τότε η μηνιαία αντιμισθία του κατά τον συγκεκριμένο μήνα προσαρμόζεται στο ποσό αυτό.

4) Ποιες άλλες ρυθμίσεις χρειάζεται να θεσπιστούν στις σχέσεις δικηγόρων και συνεργατών.

α) Η **νομοθετική καθιέρωση** του κατά τα παραπάνω ελαχίστου υποχρεωτικού ορίου αμοιβής και η δυνατότητα ετήσιας αναπροσαρμογής με αποφάσεις του Δ.Σ.Α.

β) Η συμπλήρωση των άρθρων 33, 34 παρ. γ του κώδικα δεοντολογίας με την συμπερίληψη στις υποχρεώσεις του δικηγόρου προς συνεργάτες της καταβολής όχι μόνο της συμφωνημένης αμοιβής, όπως έχει η σημερινή διατύπωση, αλλά:

Της εκάστοτε καθοριζόμενης από το Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. ή της συμφωνημένης στην περίπτωση που αυτή είναι μεγαλύτερη.

Παρόμοια συμπλήρωση επιβάλλεται και στο κεφάλαιο του κ.δ.δ. περί των υποχρεώσεων του δικηγόρου προς ασκουμένους.

Και βεβαίως προώθηση του κώδικα δεοντολογίας προς δημοσίευση στο ΦΕΚ, ώστε να αποκτήσει κάποτε ισχύ νόμου.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι το «**πειθαρχικό οπλοστάσιο**» του Δ.Σ.Α. μπορεί να προστατέψει ικανοποιητικά όποιους καταγγείλουν συναδέλφους εργοδότες για πλημμελή αμοιβή τους αφού, πέραν των άρθρων **33, 34 κ.δ.δ.**, και αυτή καθαυτή η μη συμμόρφωση προς τις αποφάσεις του Δ.Σ. συνιστά πειθαρχικό αδίκημα (άρθρα 60, 64 του ν.δ. 3026/1954).

γ) Προστασία του έμμισθου συνεργάτη και στα άλλα πεδία της "έννομης σχέσης" του (**ασφαλιστική κάλυψη** κατά τα 2/3, ελάχιστη διάρκεια σύμβασης, **προμήνυση** και **αποζημίωση** κατά την απόλυση, προστασία από **βλαπτική μεταβολή** των όρων της σχέσης).

δ) Δημοσιοποίηση (δημοσίευση στο ΝοΒ, στα δικαστήρια, με ανακοίνωση κατά τη διανομή του μερίσματος) των παραπάνω μέτρων, με υπόμνηση των **πειθαρχικών συνεπειών** για όσους δεν σέβονται την εργασία των συνεργατών συναδέλφων τους, και λήψη κάθε άλλου μέτρου για την τήρηση των παραπάνω ρυθμίσεων.

ε) Πρόσκληση όλων των δικηγόρων που απασχολούνται ως συνεργάτες ή που απασχολούν συνεργάτες να δηλώσουν τη σχέση τους σε εύλογο χρονικό διάστημα στο γραφείο συνεργασιών του ΔΣΑ.

στ) Λειτουργία του γραφείου συνεργασιών στον ΔΣΑ με σκοπό την εξεύρεση εργασίας, την έγγραφη κατάρτιση εγγράφων συμβάσεων (απλά προς υποβοήθηση και σε **καμμία περίπτωση** με την έννοια του **συστατικού τύπου**), την καταγραφή των σχέσεων έμμισθης συνεργασίας, την εποπτεία της τήρησης της δεοντολογίας και των υποχρεώσεων των μερών, και τη διαιτησία σε περιπτώσεις διαφορών. Κατάργηση των μικρών αγγελιών με την ευθύνη του ΔΣΑ.

ζ) Εκπτώση των ποσών που καταβάλλονται ως αμοιβές σε συνεργάτες από το φορολογητέο εισόδημα, ώστε το φορολογικό να λειτουργήσει ως μοχλός για την ανάδειξη των σχέσεων της έμμισθης συνεργασίας.

η) Καταβολή της αμοιβής των δικηγόρων συνεργατών κάθε μήνα **στο ταμείο του ΔΣΑ**, από όπου θα εισπράττεται από τους συνεργάτες (παλιά πρόταση των "Δικηγόρων σε Κίνηση" την οποία υιοθετώ - ελπίζω - με την άδειά τους).

θ) Ελεύθερη αποδεικτική δυνατότητα της σχέσης συνεργασίας, όπως στις εργατικές διαφορές, χωρίς συστατικό (πρόταση - παγίδα του συνδικαλιστικού ιερατείου της προηγούμενης δεκαετίας) ή αποδεικτικό τύπο.

5) Πώς διασφαλίζεται η εφαρμογή της οποιαδήποτε απόφαση του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. και σε ποιο βαθμό μπορεί να προληφθεί η καταστρατήγησή της.

Ο κίνδυνος καταστρατήγησης δεν εκλείπει και η τελική εφαρμογή μιάς ρύθμισης επαφίεται πάντα στη συμπεριφορά των συμβαλλομένων. Αν π.χ. η σ.σ.ε προβλέπει ένα ημερομίσθιο και ο εργάτης πηγαίνει και εργάζεται με χαμηλότερο χωρίς να καταγγέλλει τον εργοδότη του, δεν φταίει η σ.σ.ε, αλλά ο ίδιος που σταθμίζει με διαφορετικό τρόπο τα συμφέροντά του.

Στόχος άλλωστε του κειμένου δεν είναι να υποδείξει τρόπους καταστρατήγησης, αλλά τρόπους περιορισμού της.

Η ευθύνη του συνδικαλιστικού οργάνου συνίσταται αφενός στην θεσμική κατοχύρωση των δικαιωμάτων που θέλει να προστατεύσει και αφετέρου στην προστασία του φορέα τους, όταν αυτά καταπατούνται.

Η θέσπιση των παραπάνω προτάσεων πάντως, καθώς και όσων άλλως ενδεχομένως προστεθούν από τον διάλογο, **και ιδίως η δημοσιοποίηση και εμπέδωση συνείδησης** δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, **περιορίζει** αισθητά τον κίνδυνο αυτόν.

Κυρίως όμως ο κίνδυνος αυτός είναι αντικειμενικά περιορισμένος γιατί η ίδια η πραγματικότητα γεννά την ανάγκη των συνεργασιών και πιστεύω ότι η συνδικαλιστική επεξεργασία και μορφοποίηση της ανάγκης αυτής είναι δυνατό να αποτελέσει καταλύτη μίας εξέλιξης ισόρροπης και όχι υπερεκμεταλλευτικής.

Τι θα κάνει αλήθεια ο δικηγόρος που θα υποχρεωθεί να πληρώνει με τα παραπάνω ποσά τους συνεργάτες του;

(το φοβερό ερώτημα της αντίθετης άποψης, ρητορικό, για να καταλήξει στην απάντηση: θα τους διώξει και δεν θα βρискουν δουλειά)

Να τι θα κάνει:

α) **Η** πράγματι θα τους **πληρώνει**. Οπότε θα γίνει περισσότερο παραγωγικός και θα πάψει να παρέχει κάποιες εξυπηρετήσεις στους πελάτες του δωρεάν χάρις στην δωρεάν διεκπεραίωσή τους από τους απλήρωτους συνεργάτες. Θα βγάζει λιγότερα χρήματα, αλλά αυτό είναι περισσότερο δίκαιο από το να εργάζεται ο συνεργάτης απλήρωτος.

β) **Η** θα τους **διώξει και** θα **τρέχει** μόνος του, οπότε και θα δουλεύει τα λεφτά που βγάζει. Και στην περίπτωση αυτή ή θα δουλεύει όλη την ημέρα ή πολύ γρήγορα θα ψάχνει για άλλον συνεργάτη, συνειδητοποιώντας ότι δεν είναι και τόσο τραγικό να τον πληρώνει.

γ) **Η** θα τους **διώξει** και θα **προσλάβει** στη θέση τους **υπάλληλο** γραφείου, στον οποίο θα πληρώνει τα προβλεπόμενα ποσά (πλέον εργοδοτικής εισφοράς ΙΚΑ), δηλαδή τουλάχιστον **600 ΕΥΡΩ** τον μήνα πλέον επιδόματος Η/Υ για τους χειριστές, επιδόματος κούριερ για εξωτερικές εργασίες, επιδόματος πτυχίου, ξένης γλώσσας, οικογενειακού, αποδοχών υπεργασίας, υπερωρίας, άδεια, επίδομα κλπ) αντί πολύ κατώτερων και φυσικά όχι εξειδικευμένων παροχών.

Προς το παρόν, η υπάρχουσα κατάσταση και η άσκηση, με τη σημερινή μορφή της, δεν χρησιμεύει παρά μόνο σε όσους δικηγόρους αναζητούν **φτηνό υπαλληλικό δυναμικό** και στον **ταξικό αποπληθωρισμό** της δικηγορίας, καθώς αποθαρρύνει και αποτρέπει την ένταξη στη δικηγορία όσων δεν μπορούν να λύσουν το βιοποριστικό τους πρόβλημα παράλληλα με την άσκηση και βέβαια και ως συνεργάτες.

Εμείς πάντως δεν ανήκουμε σε εκείνους που χαϊδεύουν αυτιά ψηφοφόρων με το μύθο του δικηγορικού πληθωρισμού και το στόχο της δήθεν πάταξης του (ας μην το αναλύσουμε και αυτό εδώ).

Το Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. καλείται και πάλι να δείξει την πραγματική συνδικαλιστική του βούληση.

Σεπτέμβριος 2005

Σχετικά με το θέμα (όλα στη διάθεση όσων τα θελήσουν) :

1. Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 25/2/1992

2. **Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 17/4/1997**
3. **Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 19/5/1997**
4. **Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 21/6/1999**
5. **Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 16/10/2000**
6. **Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 24/9/2002**
7. **Πίνακας μισθοδοσίας** εμμίσθων δικηγόρων 1/1/2005 (συντάκτης : Λογιστήριο Δ.Σ.Α.).
8. **Κώστα Παπαδάκη** (τότε προέδρου Ε.Α.Ν.Δ.Α.): Εισήγηση στο 12ο δικηγορικό συνέδριο του 1992 για την άσκηση.
9. **Πίνακας μισθών και ημερομισθίων Ε.Γ.Σ.Ε.Ε. 2005**
10. **Διατητική απόφαση Ο.Μ.Ε.Δ. 34/2005**